

Ka - Be

Facit

Visir

Zumstein

Abria

Er frimærket ægte?

af Slavomir Kaiser i samarbejde med Bent Nadelmann

Alle, der blot gennem nogle år har samlet på frimærker, er gennem bytte, køb eller salg blevet gjort bekendt med mærker, der ikke er det, de umiddelbart giver sig ud for at være. Der kan bl. a. være tale om tynde pletter, reparationer, omtakkede mærker (falsk takning), og fejlvrdering af farvenuancer. Dette sidste er af økonomisk betydning, når et mærke optræder i en billig og en dyr nuance som f. eks. AFA nr. 13 og 13a. Er man i tvivl, er det nærliggende at spørge en mere erfaren samler til råds. Drejer det sig om dyre mærker, har både køber og sælger behov for at få en dokumentation for et mærkes ægthed, beskaffenhed og katalogisering, således at en handels lødighed ikke på et senere tidspunkt kan drages i tvivl. Det er her frimærkeprøveren kommer ind i billedet. I værdibrev eller anbefalet brev fremsendes objektet til prøvning, og på grundlag af en række detailundersøgelser udfærdiges en attest, der katalogiserer mærket og oplyser om ægthed og beskaffenhed. Men den af en prøver udstedte attest må ikke være en sovepude. Attesten udtaler sig kun om mærkets beskaffenhed på undersøgelsestidspunktet og intet om de eventuelle beskadigelser, der kan være opstået på et senere tidspunkt. Salgsbetingelser, der går ud på, at mærker med attest ikke kan reklameres, er derfor næppe rimelige. Attestens udsagn skal altid kunne bekræftes på leveringstidspunktet.

Udgangspunkt for undersøgelsen

Ved undersøgelse af et mærke er det et godt udgangspunkt at antage, at det foreliggende mærke er falskt, repareret, tyndt og har medfødte fejl som sandkorn i papiret m.v. Undersøgelsesarbejdet består da i at dokumentere

a) ægthed

og foretage en analyse og beskrivelse af mærkets

b) beskaffenhed

Ægthed

For med sikkerhed at kunne fastslå om et mærke er ægte, er det afgørende at erkende, med hvilken trykmetode mærket er fremstillet, og undersøge om det er den samme, som er angivet i kataloget. Kendskab til de 3 vigtigste trykmetoder er påkrævet, idet de hver for sig har særlige kendetegn, som kan iagttages.

Trykmetoder

Danske mærker fra 1933 til dato er helt overvejende fremstillet ved dybtryk i form af stålstick. Farven, der påføres trykpladen, aftørres fra de ophøjede dele inden trykning finder sted, og det er således de udskårne dele af trykpladen, der afgiver farve. Herved får mærkebilledet et plastisk udseende, idet farven ligesom ligger ophøjet på papiret. (Fig. 1)

Mærkebilledet på de fleste mærker fra før 1933 er trykt ved højtryk i form af bogtryk (fig. 2), hvor det er de ophøjede dele af trykpladen, der afgiver farve. Overskydende farve vil derfor blive presset ud i kanten af farvefladerne og bogtrykte mærker vil fremtræde med en skarpere og mørkere randkontur, der kan iagttages i lup, end mærker, der er fremstillet ved eksempelvis fladtryk.

Fladtryksteknikken repræsenteres ved stentryk (litografi) og offset (fig. 3). Fladtryk bygger på det princip, at indfedtede dele af en tryksten (trykplade) modtager farve, mens våde dele afviser farve. Tegninger på trykpladen udføres derfor med fedtkridt eller lignende materiale, og selve trykpladen har ingen forhøjninger og ingen fordybninger. Mærker fremstillet ved fladtryk afviger fra bogtrykte mærker, idet de skarpe og mørke randkonturer mangler ved fladtryk. Offsettryk har inden for de danske områder bl. a. fundet anvendelse ved fremstilling af Grønland pakkeporto 1937, AFA nr. 13, 13a og 14.

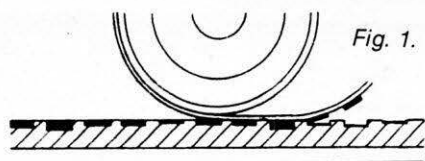

Fig. 1.

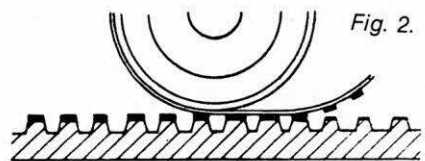

Fig. 2.

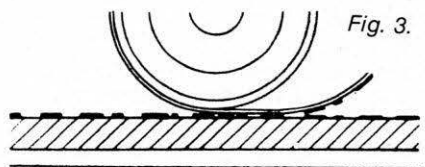

Fig. 3.

Den første undersøgelse af mærkebilledet går derfor ud på at konstatere kendetegn for korrekt trykmetode. Den overvejende del af alle helforfalskninger er fremstillet ved fladtryk, da dette er den nemmeste fremstillingsmetode. Hvis et mærke, hvor originalen skal være i bogtryk, foreligger i fladtryk, er undersøgelsen afsluttet. Det skal i denne forbindelse tilrådes grundigt at sætte sig ind i oplysninger om trykmetode m. v. i katalogerne og vælge katalog efter informationsniveau og ikke efter forhold omkring prisfastsættelsen.

Billeddetaljer

Når trykmetoden er i orden foretages en sammenligning med billeddetaljer fra ægte mærker. En sammenligning med falsifikater er til ingen nytte, da eksistens af 8 forskellige falsifikater ikke udelukker en niende. Det ægte sammenligningsmateriale må i øvrigt godt bestå af defekte mærker, ikke mindst fordi chancen for ægthed blandt disse er større. Mærkebilledets længde- og bredde skal passe med de ægte mærker, og farvens styrke og kvalitet skal ligge indenfor

den farvevariation, som findes indenfor det pågældende mærkes forskellige tryk. Mærker, der udelukkende stammer fra et enkelt tryk, varierer mindre, end mærker der er genoptrykt i flere oplag. De brune og blå farver på vores kvadratiske mærker er meget lysægte og forekommer ikke i falmet tilstand. Derimod kan farverne variere i styrke ligesom overfladen kan være slidt. Anderledes er det med de lysviolette nuancer i 16 sk. med stukken kant og 48 sk., 3 sk., 50 øre og 12 øre blandt de tofarvede. Disse ses meget ofte udblegede. Tillige undersøges frimærkepapiret, og de forskellige papirkvaliteter og papirnuancer skal stemme overens med mærkebilledfarverne for de forskellige tryk. Med hensyn til farver og papirkvaliteter er det ikke muligt at videregive en kort vejledning. Erfaring og et betydeligt sammenligningsmateriale i form af daterede breve og enkeltmærker er grundlaget for den endelige klassificering. Er der stor prisforskel mellem to farvenuancer af samme grundmærke er en prøvning påkrævet ved køb af det dyre mærke. Dette gælder f. eks. 4 RBS nøddebrun, 4 sk. karmin fra 1864, 2 sk. grøn-grå/prøjsisk blå og diverse trykbestemmelser.

Frimærkets rand

Danske mærker findes utakkede, takkede eller med stukken kant, herunder de privat-takkede kvadrater fra København og Altona og det private gennemstik af 3 cent fra Dansk Vestindien. Frimærkets rand giver anledning til flere forfalskningsmuligheder: Ændring af utakkede til privat takkede, æn-

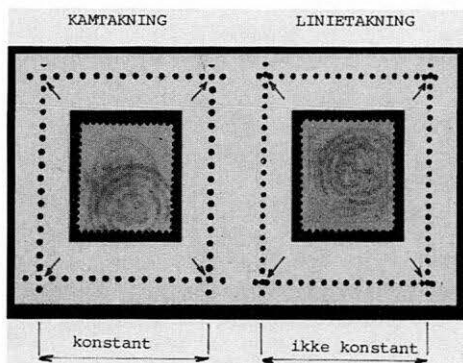

Fig. 4.

dring af takkede til utakkede og ændring af kamtakning til linietakning.

For ændring af utakket til privattakket er prøvning vanskelig, og muligheden for at dokumentere ægthed er reelt kun til stede for breve, hvor det konstateres, at frimærke, brev og stempler er sammenhørende.

Ændring af takket til utakket sker normalt ved afklipping af takkerne på et kamtakket mærke. Bredden på disse mærker er *altid konstant* (fig. 4), nemlig 20,35 mm for 1864 udgaven og 19 mm for de efterfølgende emissioner målt mellem takningshullerne. Mindste breddemål for anerkendelse af utakkede varianter kan derfor være 21 mm for 1864 udgaven og 19,5 mm for de efterfølgende udgaver. Bredden og højden på de linietakkede mærker er derimod variabel, hvorfor afklipping af takkerne vil kunne resultere i utakkede mærker med den ønskede bredde. I disse tilfælde vil afstempning og trykbestemmelse normalt afgøre spørgsmålet om ægthed. Hertil kommer, at farverne på de mærker der blev solgt utakkede på postvæsenets auktion i 1912 kendes og benyttes som sammenligningsmateriale. Kun et lille antal 2 sk. og 4 sk. kendes stemplet.

Fra produktionen af kamtakkede mærker kendes eksempler på høje mærker, hvor kammen er sprunget et takningshul. Disse høje mærker kan omtakkes vandret til 12½, uden at de herved bliver påfaldende lave. En trykbestemmelse vil især for 1864 udgaven afsløre den falske takning. Et skoleeksempel er 3 sk. fra 1870, AFA 12A. Dette mærke er kun udsendt linietakket i en lillarosa farve. De linietakkede eksemplarer der ses i lilla eller mørkviolet, farverne fra de første tryk af mærket, er klart forfalskede. Linietakningen

på danske mærker er af meget dårlig kvalitet, og mærkerne var ikke nemme at adskille uden at beskadige takkerne. Takningshullernes diameter og deres beskaffenhed indgår i undersøgelsen af linietakkede mærker, og det må konstateres, at alle »pæne« linietakkede mærker med rimelig sandsynlighed er enten falske eller »udbedrede« i takningen. Linietakning er nok den gren af dansk filateli, hvor prøvning er mest påkrævet.

De stukne danske frimærker fra 1863 udgør et særligt kapitel. Især 16 sk., der er et sjældent mærke og trykt på papir af ringe kvalitet, ses ofte repareret i randen. Mærker med stukken kant får forskelligt udseende i randen, afhængig af den måde de udtages af arket. Bliver mærkerne blot revet fra hinanden bliver udseendet som vist i fig. 5, men foldes arket før adskillelse bliver udseendet som vist i fig. 6. Da arket kan være foldet vandret, men ikke lodret, optræder de stukne mærker ofte med et blandet udseende. Begge afrivningsmetoder er ægte, men de mange reparationer viser forsøg på at give mærker med den jævne rand det »takkede«

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

udseende. Af uvidenhed er mange 16 sk. blevet ødelagt på denne måde.

Gummiering

Danmark har udgivet en del provisoriske mærker (fig. 7). Generelt gælder det, at de fleste har været forfalskede, men at forfalskningerne er udført temmeligt klodset. De farligste forfalskninger blandt danske provisorier findes som 27 øres provisorier tk. 12½ med Vm III, postfærgemærker fra 1919-20, færøprovisorier fra 1919 og 1941 og de slesvigske CIS-mærker fra 1920. Det kræver teknisk udstyr, et godt sammenligningsmateriale og erfaring, at kunne prøve provisoriske mærker. Det er i denne forbindelse vigtigt ikke at overvurdere betydningen af overtryksvarianter. Vi må tage i betragtning at overtrykkene er fremstillet på meget forskellig vis. Trykplader til færøprovisorierne fra 1940-41 er sammenstillet ved håndsats, hvorfor hvert mærkes overtryk af denne grund kan udvise kendetegn, der adskiller dem fra de øvrige mærker i arket. Færøprovisoriet 2 på 5 fra 1919 er fremstillet med et

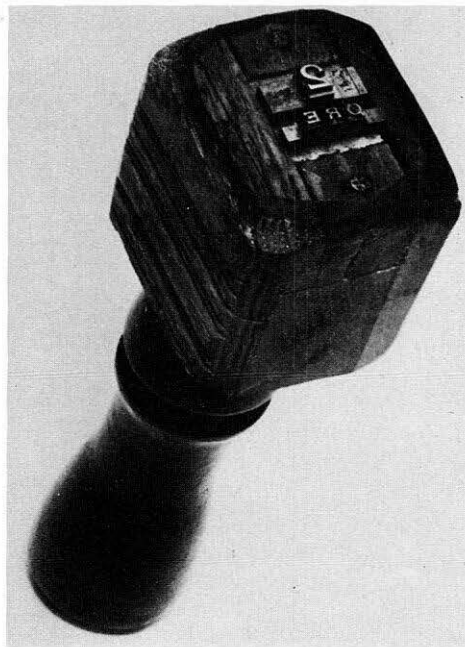

Fig. 8.

Fig. 9.

håndstempel på posthuset i Thorshavn (fig. 8), hvorfor det er naturligt, at der også forekommer parstykker med og uden overtryk, mens der ikke er grundlag til at tale om forskudt overtryk. Dette kan derimod have mening for andre provisorier, hvor overtrykket er lavet på grundlag af en dertil fremstillet sammenhængende overtryksplade.

Dobbelt overtryk forekommer, men det er en uhyre sjælden variant. Overtrykket skal være trykt 2 gange, og de 2 tryk skal være forskudt en smule i forhold til hinanden, for at dobbelt overtryk kan dokumenteres. (fig. 9).

Meget tit forveksles dobbelt overtryk med det tyske »Schmitzdruck«, der fremkommer når papiret ikke er i fuldstændig ro under selve trykningen, men i bevægelse som følge af en vedhængskraft mellem papir og trykplade. Fordoblede dele af et overtryk kan naturligvis heller ikke betragtes som dobbelt overtryk

Beskaffenhed

Helt afgørende for et frimærkes værdi er den tilstand mærket befinder sig i, men kvalitetskravene til de forskellige udgaver må være forskellige. Et markant eksempel udgør de

takkede danske mærker fra 1870-1905. Som tidligere nævnt har de linietaktede mærker et meget dårligt udseende på grund af perforeringsværktøjets ringe kvalitet. Dette er ikke tilfældet ved kamtakning 14×13½ og i endnu mindre grad ved kamtakning 12¾. Dette indebærer, at det vi forstår ved normal kvalitet for de linietaktede, for så vidt angår takningens beskaffenhed, vil være at betragte som defekt, når det gælder kamtakning 12¾. For utakkede mærker gælder det, at de ikke må være beklippede. Et mærke, hvor mærkebilledet er beklippet er ikke normal kvalitet, men et defekt mærke.

Med hensyn til kvalitetsnormer kan der henvises til AFA special 1981-82 s 429 ff. Her skal det dog nævnes, at korte takker, decentering og hårde stempler, der kan iagttages på foto normalt ikke omtales særskilt i en prøvningsattest. Dette er imidlertid tilfældet med bagsidefejl som tyndhed, udfaldne sandkorn, folder og knæk, pletter og alle reparationer af fejl og mangler.

Tyndhed i papiret

Når tyndhed skal dokumenteres, er det afgørende, at der mangler tråde i papirets overflade. I håndgjort papir eksisterer der lyse pletter, der ikke viser brud i papiroverfladen. Dette er papirunøjagtigheder, som ikke må forveksles med tyndhed. I de fleste tilfælde kan tyndhed iagttages med lup eller i vandmærkesøgeren ved brug af et par dråber ren apotekerbenzin.

Udfaldne sandkorn m.v.

Specielt håndgjort papir indeholder en del sandkorn, tråde, træsplinter o. l. Så længe disse partikler sidder uberørte i papiret, betragtes de ikke som fejl. Fjernes et sandkorn, eller falder det ud efterlader det et hul, »nålestik«, der desværre må betragtes som en mangel.

Folder og knæk

Viser et mærke mørke streger, i de fleste tilfælde i hjørnerne, ved brug af et par dråber benzin i vandmærkesøgeren, foreligger der givet vis et knæk i papiret. Principielt kan det siges, at et knæk er en defekt, der aldrig forsvinder. Er papiret ikke knækket, men kun bøjet, foreligger der ikke nogen varig beska-

digelse og ved vask af mærket kan en sådan fold normalt rettes ud. Det forhold, at papiret har ligget dobbelt, være foldet inden trykning, vil også blive omtalt i en attest. Her må mærket ikke rettes ud efter vask, da det vil efterlade hvide partier i mærkebilledet, og mærket vil kunne knække midt over.

Pletter

På afvaskede mærker kan de fleste pletter fjernes ved en kemisk behandling med en klorblanding, men det skal samtidig understreges, at mærker, der er behandlet på denne måde, reagerer kraftigt i kvartsllys, og de kan ikke længere betragtes som fejlfri. Klor opløser papirmassen og afbleger forsidebilledet. Mærker kan derimod uden særlig risiko afvaskes i lunkent vand eventuelt ved anvendelse af lidt sæbe. Skrappere midler anbefales ikke, da deres anvendelse må betragtes som kemisk påvirkning, og dette vil altid blive anført i en attest. De såkaldte »rustpletter« har intet med rust at gøre. Frimærker, breve, albumblade og gummi består helt overvejende af organisk materiale, og de kan under visse omstændigheder blive angrebet af svamp, og det er sådanne svampeangreb, der viser sig som rødbrune pletter.

Reparationer

Med hensyn til reparationer må man huske, at alt er muligt. Speratis fremstilling af falske skilling banco mærker fra Sverige, vidner om mulighederne inden for dette område. Komplet ny bagside, udfyldte tynde pletter, påsatte rande, fjernelse af annullering, lukning af rifter og huller, eftergjorte og supplerede stempler, der ofte skal dække over andre reparationer, er blot nogle eksempler på reparationer af frimærker. Afsløring af professionelt udførte reparationer kræver foruden erfaring en hel del teknisk udstyr, som de fleste samlere ikke råder over. Er der formodning om, at et kostbart mærke er manipuleret, er der kun den mulighed at lade det prøve.

Der er i denne artikel først og fremmest lagt vægt på, at give samleren en bred orientering og hjælp. Skulle der være problemer, De ønsker at få belyst nærmere, så skriv venligst til os. Der er da en mulighed for, at vi kan bringe det i en senere udgave af Hermes-Nyt.

UDVID DERES DANMARK-SAMLING

med danske BYPOST mærker

Vi kan her tilbyde Dem en enestående chance
for at starte på dette interessante område.

70 forskellige danske BYPOST-mærker pris kr. 575,00
140 forskellige danske BYPOST-mærker pris kr. 1350,00
220 forskellige danske BYPOST-mærker pris kr. 2400,00

Vi ekspederer også gerne mankolister på danske bypostmærker.

Om 7 øres-provisorierne fra 1926

Af Jørgen Gottfredsen

Det menes, at det danske postvæsen for tid og evighed har truffet den beslutning ikke oftere at udsende provisoriske frimærkeudgaver. Selv om man ved fremstillingen af provisorier i tidens løb gjorde sig de største anstrengelser for at levere et ensartet materiale, så har man dog kunnet gøre den erfaring, at netop provisorier frembyder en stribe varianter, som filatelisterne værdsætter, men som fra et postalt synspunkt naturligvis er uønsket. De seneste (dårlige) erfaringer gjorde man ved udsendelsen af 30 øres-provisorierne i 1956.

De hyppigste årsager til det uensartede materiale som udsendes ved provisoriske udgaver, er følgende:

1. Der er anvendt grundmærker fra *forskellige tryk*, hvoraf nogle undertiden er meget sjældne.
2. Overtryksklicheerne er hyppigt mangelfulde og indeholder *overtrykspladefejl*.
3. Hvis sådanne mangelfulde overtryksklicheer søges rettet eller ændret, er følgende uvægerligt *flere forskellige overtryksplader*.

4. Hvis disse er anvendt på alle tryk eller blot på nogle af trykkene, opstår *forskellige tryk med forskellige overtryk*.
5. Hertil kommer mekaniske fejl under overtrykningsprocessen
 - a. omvendt overtryk
 - b. skævt eller forskudt overtryk
 - c. dobbelt overtryk
 - d. »blindt« overtryk

De fleste af de oven for nævnte elementer kendes på de danske provisoriske emissioner, dog kendes blandt danske frimærker ikke omvendte overtryk. De kendes på grønlandske mærker og mærker fra mange andre lande og har vel altid været under mistanke for at være fremstillet med vilje.

Ser vi specielt på 7 øres-provisorierne på tjenestemærkerne, så genfindes mange af årsagerne til variationsmulighederne på disse.

Et særligt afsnit er de dobbelte overtryk, hvor man i mange år har kendt 7 på 20 øre, hvoraf der i hvert fald er udgivet 2 ark. Senere har man fundet enkelte eksemplarer af 7 på 3, 7 på 5 og 7 på 15 øre med dobbelt overtryk:

Følgende tryk er anvendt til fremstillingen af provisorierne med de nævnte (anslåede) oplagstal, anført i antal ark:

1 øre	
5. tryk, orangegul	(marg. nr. 92-P) oplag 750 ark
6. tryk, orange	(— — 116-I) — 1760 ark
3 øre	
5. tryk, grå	(— — 57-O) — 150 ark
6. tryk, lys grå	(— — 90-O) — 1300 ark
4 øre	
20. tryk, grønlig blå	(— — 41-O) — 1000 ark
21. tryk, klar blå	(— — 190-K) — 2960 ark
5 øre	
13. tryk, grøn	(— — 72-O) — 280 ark
14. tryk, mørk grøn	(— — 92-O) — 1-2 ark
15. tryk, lys gulgrøn	(— — 139-S) — 300 ark

10 øre

7. tryk, mørk smaragdgrøn.....	(— — 177-K) —	1-2 ark
8. tryk, mørk grøn	(— — 193-X) —	1-2 ark
9. tryk, mørk grøn	(— — 219-Z) —	70 ark
10. tryk, lys grøn	(— — 229-X) —	130 ark
11. tryk, lys grøn	(— — 232-M) —	200 ark
12. tryk, mørk gulgrøn	(— — 235-M) —	800 ark
13. tryk, mørk grøn	(— — 245-Y) —	1000 ark

15 øre

1. tryk, lilla	(— — 135-W) —	400 ark
2. tryk, mørk lilla	(— — 150-H) —	3400 ark

20 øre

1. tryk, mørkeblå	(— — 159-K) —	100 ark
2. tryk, mørkeblå	(— — 168-K) —	170 ark
3. tryk, mørkeblå	(— — 205-X) —	150 ark
4. tryk, mørkeblå	(— — 224-Z) —	130 ark
5. tryk, mørkeblå	(— — 232-M) —	520 ark

Det er ikke muligt at adskille trykkene på 7 på 20 øre, ligesom ej heller alle trykkene på 7 på 10 øre kan udskilles på grundlag af farverne.

Der er ændret på overtrykspladen under eller efter fremstillingen af 7 på 4 og 7 på 15 øre, der var de første to mærker, der blev overtrykt. Det kan man se af nogle klichefejl i overtrykspladen. De mest markante er følgende:

Nr. 68 i arket
på alle provisorierne:

to hak i 7-tallets overkant

Denne variant findes konstant i alle arkene og viser således, at dele af overtrykspladen er *uforandret* gennem hele fremstillingen.

Nr. 89 i arket på 7 på 15
og 7 på 4 øre (delvis):

bogstaverne i POSTFRIM flossede i underkanten

Denne variant findes *kun* på de to nævnte værdier, men ikke på alle 7 på 4 øre.

Nr. 89 i arket på 7 på 1, 7 på 3, 7 på 5,
7 på 10 og 7 på 20 øre,
samt 7 på 4 øre (delvis):

afskåret 7-tal forneden til højre
samt afskåret fod på F

Da som nævnt 7 på 4 og 7 på 15 øre blev fremstillet først, må ændringerne i overtrykspladen være sket under fremstillingen af disse to provisorier. 7 på 15 øre er ikke fundet med begge typer af nr. 89, hvilket tyder på at 7 på 4 øre blev overtrykt efter 7 på 15 øre og at ændringerne i overtrykspladen har fundet sted under overtrykningen af 7 på 4 øre.

Den oprindelige og den ændrede overtryksplade forekommer således på de enkelte provisorier:

	Oprindelig overtryksplade	Ændret overtryksplade
7 på 15 øre	ja	?
7 på 4 øre	ja	ja
7 på 1 øre	nej	ja
7 på 3 øre	nej	ja
7 på 5 øre	nej	ja
7 på 10 øre	nej	ja
7 på 20 øre	nej	ja

Skulle De efter at have læst dette, ønske yderligere oplysninger om 7 øres-provisorierne henvises til Københavns Philatelist Klub's blad: *Nordisk Filatelistisk Tidsskrift* samt AFA specialkatalog 1981-82.

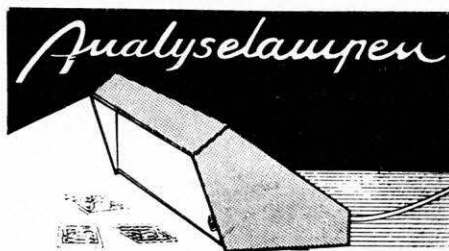
DANMARK ældre stålстик postfrisk 1933-45. I alt 78 forskellige frimærker.
Katalogværdi godt kr. 1600,- **Pris kr. 975,-**

SAMLINGER DANMARK USTEMPLET

115 forskellige **Danmark** og **Grønland** ustemplet.

Alle udsolgt fra postvæsenet. Normalpris ca. kr. 650,00 **Pris kr. 355,00**

REOFON koster kun kr. 240,-

er udstyret med ultraviolet rør, hvorved lampen foruden at udskille de fluorescerende frimærker tydeligt afslører reparationer, eftergummiering og andre eventuelle defekter.

REOFON kan tilsluttes lysnettet for vekselstrøm (220 volt) og kan benyttes i fuldt dagslys, idet lampen dog viser resultaterne bedst i dæmpet belysning.

REOFON skal ikke først opvarmes. Den er straks parat til brug, så snart kontakten er sluttet.

REOFON er fremstillet i lysegråt solidt letmetal og vejer kun 1100 gram.

REOFON optager et minimum af plads. Dens rumflade er 15×17 cm, højden er 11 cm.

Den gode analyselampe til en overkommelig pris!